

תפילת רבי נחונייה בן הקנה, העוסקת בבית המדרש ובלמוד התורה, נובעת מתפיסת עולמו של רבי נחונייה הרואה בתורה את המפתח לכול, כפי שניכר מדבריו בפרקי אבות:⁷

רבי נְחוּנְיָא בְּן הַקְנָה אָמַר, כָּל הַמְקַבֵּל עָלָיו עַל תּוֹרָה, מְעַבְרִין מִמֶּנּוּ עַל מַלְכוּת וְעַל דִּבְרֵי אֲרָץ. וְכָל הַפּוֹרֵק מִמֶּנּוּ עַל תּוֹרָה, נוֹתְנִין עָלָיו עַל מַלְכוּת וְעַל דִּבְרֵי אֲרָץ. אבות ג, ה

את השאלה שהפנו חכמים לרבי נחונייה, "מה מקום לתפילה זו", אפשר להפנות גם כלפי עורך הפרק ששם משנה זו כחיץ בין משנה א, הקובעת את זמני תפילת "שמונה עשרה", לבין משנה ג, הדנה בעצם החיוב להתפלל "שמונה עשרה".

אולם התבוננות במבנה הפרק מעלה את האפשרות ששיבוצה של משנת רבי נחוניא בן הקנה אינה זרה לפרק. נראה לי שעורך הפרק ניסה באופן שיטתי לאזן בין התפילה הקבועה לבין התפילה האישית. וכך מתבטא מתח זה:

משנה א	שמונה עשרה	קביעת זמני תפילה
משנה ב	תפילה אישית	נחונייה בן הקנה (תפילה על לימוד בבית המדרש)
משנה ג	שמונה עשרה	חיוב להתפלל כל יום
משנה ד	תפילה אישית	רבי אליעזר ("העושה תפילתו קבע אין תפילתו תחנונים"), רבי יהושע (תפילה בשעת הסכנה)

אם כן, המבנה הסירוגי של הפרק מעמיד את התפילות האישיות במקביל לתפילות הקבועות ובכך עורך הפרק מראה את עושרו של עולם התפילה, שיש בו יסוד ממוסד וקבוע ויסוד אינדיבידואלי וספונטני גם יחד.

זמן תפילת ערבית

במשנה ג ראינו את רבי יהושע מתעמת עם רבן גמליאל בשאלת הנוסח הקבוע ומציע את תפילת "מעין שמונה עשרה". רבי יהושע חולק על רבן גמליאל גם בשאלת החיוב להתפלל שלוש פעמים ביום. אף שהוא ככל הנראה מסכים שאדם חייב להתפלל שחרית ומנחה, הוא סובר שעדיין ישנה תפילה המותנית ברצון האדם, ולדעתו תפילת ערבית היא תפילת רשות.⁸ תגובתו החריפה של רבן גמליאל על סירובו של רבי יהושע לקבל את פסק הסנהדרין שתפילת ערבית היא תפילת חובה גרמה להדחתו של רבן גמליאל מן הנשיאות.⁹ על פי הבבלי, המשנה בראש הפרק מאמצת את גישתו של רבי יהושע: